

Cele Przewodnika

Autor: Halina Karaś

Cele przewodnika multimedialnego po gwarach polskich i jego charakter

Przewodnik multimedialny po gwarach polskich w zamiarze autorów ma ukazać bogactwo i zróżnicowanie gwar ludowych, tradycyjnej kultury ludowej i historii różnych regionów naszej ojczyzny. Prezentowany przewodnik ma charakter interdyscyplinarny, gdyż łączy elementy takich dziedzin naukowych, jak dialektologia, etnografia i historia.

Cele, jakie nam przyświecały w pracy nad projektem interaktywnego przewodnika po gwarach polskich, były zatem następujące:

- ukazanie bogactwa i zróżnicowania gwar polskich i ich związku z historią i kulturą ludową,
- uświadomienie szerokim kręgom społecznym statusu gwar i ich miejsca w hierarchii odmian polszczyzny,
- ukazanie – w dobie dominacji polszczyzny ogólnej – perspektyw gwary jako języka rodzinnego, towarzyskiego, sąsiedzkiego, regionalnego. Współcześnie obserwujemy bardzo silne zmiany w języku wsi. Coraz częściej ich mieszkańcy posługują się już nie gwarą, lecz językiem ogólnym, zwłaszcza średnie i młodsze pokolenie, lub też językiem mieszanym, zawierającym zarówno elementy polszczyzny ogólnej, jak i gwarowej. Duże są tu obserwowane różnice pokoleniowe. Wraz ze zmianami społeczno-kulturalnymi, z odchodzeniem najstarszych mieszkańców wsi, odchodzą w przeszłość także gwary w swej dawnej postaci. Zmieniają się realia na wsi, a więc wychodzą z użycia słowa, które je oznaczały. Gwara jest bowiem, jak podkreśla znany badacz gwar polskich, Marian Kucała, „ściśle związana z ginącym folklorem, ze zwyczajami i wierzeniami, z drewnianym budownictwem, z dawniejszą wiejską gospodarką, z rzemiosłami, z narzędziami, ubiorami, które przeszły do muzeów. Jest związana z tradycyjną kulturą ludową – duchową i materialną – i z nią musi dzielić swój los”1 .

Gwary ludowe oceniano różnie, często negatywnie. Bywało i bywa dziś, że są wyśmiewane i lekceważone, traktowane jako rodzaj zepsutego języka literackiego, język gorszy, brzydszy, niestosowny i nieprestizowy. Stąd próby wyzbycia się cech gwarowych i unikanie gwary przez jej użytkowników nie tylko w kontaktach oficjalnych. Celem naszego przewodnika jest m.in. także uświadomienie wszystkim, iż gwary nie są jakąś gorszą odmianą polszczyzny, ale równie bogatą i piękną, choć różną od języka ogólnopolskiego. Są jego odmianą terytorialną, także socjalną, mającą spójne systemy gramatyczne i częściowo swoiste słownictwo. Mają one wiele cech starszych, archaizmów, które się w języku ogólnym nie zachowały. Z drugiej strony jednak występują w nich pewne procesy rozwojowe, innowacje, właściwe tylko im, które nie upowszechniły się w języku ogólnopolskim.

Gwary różni od języka ogólnopolskiego także zakres stosowania i pełnione funkcje. W XXI wieku gwara przestaje być na wsi jedynym środkiem komunikacji społecznej, językiem konkurencyjnym wobec polszczyzny ogólnej. Może jednak pozostać jako język rodzinny, towarzyski, sąsiedzki, regionalny. By tak się stało, musi być pielęgnowana i przekazywana z pokolenia na pokolenie.

1. M. Kucała, Gwary i regionalne odmiany polszczyzny w XX wieku. [w:] Polszczyzna XX wieku. Ewolucja i perspektywy rozwoju, pod red. S. Dubisza i S. Gajdy, Warszawa 2001, s. 198.